

Starostlivosť vo vzťahu ku klientovi a navrhované zmeny v slovenskej právnej úprave pri ochrane pred praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu

Care in relation to the client and the proposed changes to the Slovak legislation on protection against money laundering and terrorist financing.

Jozef STIERANKA¹ a Lucia ORAVCOVÁ²

¹ Katedra kriminálnej polície, Akadémia Policajného zboru v Bratislave

² Interný doktorand, Paneurópska vysoká škola, fakulta práva.

The manuscript was received on 18. 05. 2017 and was accepted after revision for publication on 03.07.2017.

Abstrakt:

Článok sa zaoberá niektorými pripravovanými zmenami, ktoré budú zapracované do novely zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a ochrane pred financovaním terorizmu na základe potreby transponovania smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2015/849 o predchádzaní využívania finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu. Novela zákona je po medzirezortnom pripomienkovom konaní a do konca roka 2017 by mala byť prijatá vládou SR. Ťažisko článku je postavené na priblížení najdôležitejších zmien, ktoré sprísnia postupy povinných osôb pri identifikovaní neobvyklých obchodných operácií. Významnou navrhovanou zmenou sú ustanovenia, ktoré rozširujú a precizujú povinnosti povinných osôb vo vzťahu ku starostlivosti o klienta. V novele zákona je väčší priestor venovaný aj samotným rizikovým faktorom, ktoré by mali byť prílohou novelizovaného zákona a tieto sú rozdelené na tri kategórie a to na rizikové faktory vo vzťahu k samotnému klientovi, na rizikové faktory vo vzťahu k obchodnej operácii, produktu a poskytovanej službe a na rizikové faktory vo vzťahu ku geografickému hľadisku. Podstatnými zmenami budú aj ustanovenia o obligatornej povinnosti zisťovať konečného užívateľa výhod nielen pri uzatváraní obchodu alebo obchodného vzťahu, ale aj pri trvaní obchodného vzťahu. Obdobne aj ustanovenia o povinnosti obligatorne zisťovať a zaznamenávať, či klient nie je osobou, voči ktorej sú vykonávané medzinárodné sankcie. Článok približuje aj zmeny v zákone č. 530/2003 Z. z. o obchodnom registri, ktoré sa viažu k novele zákona č. 297/2008 Z. z., ako aj prijatie nového zákona č. 315/2016 Z. z. o registri partnerov verejného sektora a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý prináša zmeny registra konečných užívateľov výhod v prípade subjektov, s ktorými vstupuje štát, resp. subjekty verejného práva do právnych vzťahov, resp. v rámci ktorých tretia

osoba prijíma akékoľvek plnenie, vrátane predaja majetku štátu. V článku sú zvýraznené aj skúsenosti praxe k identifikácii klienta a jej následnej verifikácii.

Kľúčové slová: *Pranie špinavých peňazí, financovanie terorizmu, hodnotenie rizík, poznaj svojho klienta, identifikácia klienta, konečný užívateľ výhod.*

Abstract:

The article deals with some forthcoming changes, which will be incorporated in the amendment to Act no. 297/2008 Coll. about protection against the legalization of incomes from crime and prevention of terrorist financing on the basis of the need to transpose EU parliament Directive (EU) No. 2015/849 about the prevention of use the financial system for the purpose of money laundering or terrorist financing. The amendment to the Act is after an inter-ministerial commentary procedure and by the end of 2017 it should be approved by the Slovak Government. The focus of the article are the most important changes that will tighten the procedures of obligated persons during identification the unusual business operations. Significantly proposed changes are provisions that extend and specify the obligations of obligated persons in relation to customer care. In the amendment to the Act, more space is devoted to the risk factors, which should be annexed to the amended law and these are divided into following three categories, risk factors in relation to the client itself, risk factors in relation to the business operation, product and provided service and risk factors in relation to the geographical point of view. Substantial changes will also be the provisions on the obligatory obligation to ascertain the end user of benefits not only during the conclusion of the trade or business relationship, but also in the duration of the business relationship. Similarly, the provisions on the obligation to obligatory detect and record whether a client is not a person against whom international sanctions are being enforced. The article also inform about changes in Act no. 530/2003 Coll. on the Commercial Register, which are linked to the amendment to Act no. 297/2008 Coll., as well as the adoption of new Act no. 315/2016 Coll. on public sector partners' registers and on amendments to certain laws that bring changes to the register of end-users of benefits for the subjects with which the state or Public law entities enters into legal relations, respectively in which a third party accepts any performance, including the sale of State property. Practical experience of client identification and subsequent verification are also highlighted in article.

Keywords: *Money laundering, terrorist financing, risk assessment, know your client, client identification, end user of benefits.*

Úvod

Vo svetle novoprijatej smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2015/849 o predchádzaní využívania finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu (ďalej len „Štvrtá smernica“), ktorú musia členské štáty implementovať do svojho vnútroštátneho poriadku najneskôr do 26. júna 2017, sa od povinných subjektov, ale aj od príslušných národných orgánov, očakáva progresívnejší a proaktívnejší prístup v oblasti posudzovania rizika, najmä viac pozornosti sústreďovať na reálny výkon identifikácie a posudzovania klientov, ako spoliehať sa na systém nepružných pravidiel.

Štvrtá smernica tak okrem iného predpokladá väčšiu angažovanosť povinných subjektov do úprav procesu a právneho rámca ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti. Podľa nášho názoru však samotné banky a úverové inštitúcie takýto prístup už dlhšie aplikujú vo svojich interných procesoch a de facto sa právne stanovené pravidlá výkonu starostlivosti vo vzťahu ku klientovi implementovaním Štvrtej smernice približia viac ich skutočnému výkonu.

V Slovenskej republike legislatívny základ ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti tvorí zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane pred legalizáciou príjmov“ alebo „zákon“). Vo väzbe na potrebu transponovania Štvrtej smernice do právneho poriadku Slovenskej republiky bola Ministerstvom vnútra SR vypracovaná novela zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov, ktorá v rámci legislatívnych pravidiel prešla medzirezortným pripomienkovým konaním (ďalej len „návrh novely zákona“). V návrhu novely zákona sú okrem nových požiadaviek Štvrtej smernice zapracované aj odporúčania výboru Moneyval Rady Európy z jeho štvrtej hodnotiacej správy o vykonávaní opatrení proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu v Slovenskej republike, revidované odporúčania FATF (Finančný akčný výbor skupiny G7) z februára 2012. V novele sa zároveň precizuje text v súčasnosti účinného zákona, aby sa odstránili aktuálne problémy, ktoré sa vyskytli v priebehu jeho doterajšej aplikácie. [3,4,5,7]

1. Indikovanie neobvyklých obchodných operácií a rizikovo orientovaný prístup

V praxi odhalenie prípadov legalizácie príjmov z trestnej činnosti závisí od správneho indikovania konkrétnych indikátorov, ktoré môžu byť signálom o nezákonnosti danej transakcie, teda odhalenia tzv. neobvyklých obchodov alebo neobvyklých obchodných operácií¹. Na dosiahnutie tohto účelu, je preto v zmysle § 5 zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov prevencia, indikovanie a odhaľovanie prípadov legalizácie príjmov z trestnej činnosti orientované na tzv. povinné osoby, pričom rozhodujúcim kritériom pre zaradenie subjektu medzi povinné osoby je najmä predmet jeho podnikania a možnosť prichádzať do styku s činnosťami, ktoré môžu nasvedčovať, že pri nich dochádza k praniu špinavých peňazí. Z hľadiska preventívneho pôsobenia sú tak najvýznamnejšími povinnými osobami banky a ostatné finančné inštitúcie, ktoré môžu byť zneužitú na účely prania špinavých peňazí vo všetkých fázach tohto procesu. Potvrdzujú to aj skúsenosti z praxe v Slovenskej republike, kde sa banky a ostatné finančné inštitúcie podieľajú viac ako 90 –timi % na celkovom počte ohlásených neobvyklých obchodných operácií. [1,2]

Pri detekcii a následnom ohlásení neobvyklých obchodných operácií príslušnému orgánu je dôležitý postup povinných osôb, ktoré sú zo zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov povinné ohlásiť neobvyklú obchodnú operáciu po ich vlastnej analýze.

Významným predpokladom tohto postupu je zabezpečiť, aby povinné osoby nastavili svoje interné postupy a kontrolné mechanizmy tak, aby dostatočne identifikovali svojich klientov a dôsledne aplikovali princíp „Know your client“ („Poznaj svojho klienta“), t.j. osobitný prístup založený na maximálnom poznaní

---

¹ *Neobvyklou obchodnou operáciou je právny úkon alebo iný úkon, ktorý nasvedčuje tomu, že jeho vykonaním môže dôjsť k legalizácii alebo financovaniu terorizmu (§4 ods.1 zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov).*

klienta a obozretnom výkone obchodných činností. Náležitá starostlivosť vo vzťahu k novým, ale aj existujúcim klientom (Customer Due Diligence) je tak kľúčovou časťou systému prevencie prania špinavých peňazí.

Štvrtá smernica deklaruje snahu zaviesť v členských štátoch osobitný prístup k hodnoteniu rizika prania špinavých peňazí a financovania terorizmu, ktorý okrem celouňijného hodnotenia rizík prania špinavých peňazí zohľadňuje aj národné anomálie a jednotlivé osobitosti povinných subjektov. Od členských štátov sa v prvom rade požaduje, aby sami vedeli definovať tieto riziká, rozumeli im a boli schopní prijímať primerané opatrenia na ich zmiernenie. V súvislosti s touto požiadavkou sa v návrhu novely zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov navrhuje nové ustanovenie (§ 26a – hodnotenie rizík na úrovni Slovenskej republiky). V tomto ustanovení sa ukladá povinnosť Finančnej spravodajskej jednotke koordinovať proces posudzovania rizík legalizácie a financovania terorizmu na úrovni Slovenskej republiky (ďalej len „národné hodnotenie rizík“) a vypracovávať konečnú verziu národného hodnotenia rizík a jeho aktualizáciu. Na spracovaní národného hodnotenia rizík a jeho priebežnej aktualizácii sa budú zúčastňovať povinné osoby, Národná banka Slovenska, orgány činné v trestnom konaní, ostatné zainteresované štátne orgány a ďalšie inštitúcie.

Pri národnom hodnotení rizík sa bude okrem iného vychádzať aj z hodnotenia rizík vypracovaných orgánmi Európskej únie a ďalšími medzinárodnými inštitúciami. Národné hodnotenie rizík bude prostriedkom k zdokonaleniu opatrení proti legalizácii a financovaniu terorizmu na úrovni štátnej správy a u povinných osôb. Národné hodnotenie rizík sa bude aktualizovať najmä s ohľadom na vývoj rizík legalizácie a financovania terorizmu a s ohľadom na činnosť orgánov Európskej únie.

Povinnosťou každého členského štátu je vykonávať hodnotenie tak, aby vedel efektívne aktualizovať svoje opatrenia a sprístupňovať povinným osobám príslušné informácie, aby aj oni sami vedeli vykonávať vlastné hodnotenie rizík v súvislosti s praním špinavých peňazí. V nadväznosti na túto povinnosť návrh novely zákona navrhuje nové ustanovenie (§ 20a – hodnotenie rizík). V súlade s týmto ustanovením bude povinná osoba v rámci vykonávania činností patriacich do pôsobnosti tohto zákona povinná identifikovať, posudzovať, vyhodnocovať a aktualizovať riziká legalizácie a financovania terorizmu podľa druhu obchodov a obchodných vzťahov, pri zohľadnení vlastných faktorov rizika a ďalších rizikových faktorov, ktorých informatívny zoznam sa navrhuje uviesť v prílohe zákona. Predkladatelia návrhu novely zákona do tohto informatívneho zoznamu rizikových faktorov zaradili:

1) Rizikové faktory vo vzťahu ku klientovi:

- a) obchodný vzťah prebieha za neobvyklých okolností,
- b) klienti, ktorí sídlia v geografických oblastiach s vyšším rizikom, uvedených v bode 3,
- c) právnické osoby alebo osoby bez právnej subjektivity, ktoré sú prostriedkom na držbu osobného majetku,
- d) spoločnosti, v ktorých môžu pôsobiť splnomocnení akcionári alebo spoločnosti, ktoré vydávajú akcie na doručiteľa,
- e) klient pri svojej podnikateľskej činnosti intenzívne využíva hotovosť, alebo

- f) vlastnícka štruktúra klienta sa javí ako neobvyklá alebo nadmerne zložitá so zreteľom na povahu jeho obchodnej činnosti.
- 2) Rizikové faktory z hľadiska produktu, služby, obchodu alebo distribučného kanála:
- a) využívanie služieb privátneho bankovníctva,
  - b) produkty alebo obchody, ktoré by mohli byť priaznivé pre anonymitu,
  - c) obchody alebo obchodné vzťahy bez fyzickej prítomnosti klienta a bez určitých bezpečnostných opatrení, akým je napr. elektronický podpis,
  - d) prijatá platba od neznámych alebo nepridružených tretích strán, alebo
  - e) nové produkty a nové obchodné postupy vrátane nových distribučných kanálov a používanie nových alebo rozvíjajúcich sa technológií pre nové alebo už existujúce produkty.
- 3) Rizikové faktory z geografického hľadiska:
- a) vysoko rizikové krajiny, ktoré boli označené orgánmi Európskej únie alebo medzinárodnými inštitúciami ako krajiny, ktoré nemajú účinné systémy proti legalizácii alebo financovaniu terorizmu alebo sa podieľajú na nelegálnom šírení zbraní hromadného ničenia,
  - b) krajiny určené na základe dôveryhodných zdrojov ako krajiny s významnou mierou korupcie alebo inej trestnej činnosti,
  - c) krajiny, ktoré podliehajú sankciám, embargám alebo podobným opatreniam, ktoré vydala napríklad Európska únia alebo Organizácia spojených národov, alebo
  - d) krajiny poskytujúce finančné prostriedky alebo podporu teroristickej činnosti alebo krajiny, v ktorých pôsobia identifikované teroristické organizácie.

Povinná osoba bude na základe tohto nového ustanovenia povinná vo svojich pobočkách a dcérskych spoločnostiach, v ktorých má väčšinový podiel a ktoré sa nachádzajú mimo územia členského štátu uplatňovať skupinové stratégie a postupy zamerané proti legalizácii a financovaniu terorizmu, vrátane postupov pre výmenu informácií v rámci skupiny a ochrany osobných údajov v rozsahu, ktoré právo tretieho štátu umožňuje. Zároveň povinnosť hodnotiť riziká musí obsahovať určenie spôsobov a druhov opatrení, na základe ktorých povinná osoba pri svojej činnosti riadi a znižuje riziká, vykonáva vnútornú kontrolu a preveruje zamestnancov. Hodnotenie rizík musí byť primerané povahe a veľkosti povinnej osoby.

Návrh novely zákona, tak umožňuje vytvoriť opatrenia na hodnotenie rizík tak povediac „na mieru“ pre jednotlivé povinné osoby, aby čo najlepšie pokrývali riziká, s ktorými sú dané povinné osoby konfrontované. V praxi by tieto opatrenia mohli priniesť pre malé spoločnosti zjednodušenie niektorých povinností vypracovať vlastný program činnosti v zmysle zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov, s

prihliadnutím na riziká prania špinavých peňazí, ktorým táto spoločnosť reálne čelí. Podľa nášho názoru sa tak odbúra ich administratívne zaťaženie a hodnotenie rizík týchto povinných osôb bude cielenejšie a menej formálne.

2. Starostlivosť o klienta

Rozsah opatrení vo vzťahu k aplikácii princípu Know your client a k starostlivosti voči klientom, ktoré musia povinné osoby uskutočňovať sa odvíja od rizikovosti prania špinavých peňazí, ktorú klient predstavuje. Súčasný zákon o ochrane pred legalizáciou príjmov umožňuje uplatňovať voči klientom:

- a) *základnú starostlivosť (§ 10),*
- b) *zjednodušenú starostlivosť (§ 11),*
- c) *zvyššenú starostlivosť (§ 12).*

V zmysle § 10 ods. 4 zákona o ochrane pred legalizácie príjmov je na povinnej osobe, aký rozsah starostlivosti vo vzťahu ku klientovi vykoná, musí však pri tom prihliadať na riziko prania špinavých peňazí, v závislosti od charakteristiky klienta, druhu obchodu, obchodného vzťahu alebo konkrétneho obchodu. Povinná osoba si vždy zvolený rozsah starostlivosti v prípade kontroly zo strany Finančnej spravodajskej jednotky (ďalej len „FSJ“) musí obhájiť a deklarovat' jej adekvátnosť. Návrh novely zákona dopĺňa § 10 o nový odsek 5, ktorý stanovuje povinnosť povinných osôb pri posudzovaní rizika legalizácie a financovania terorizmu zohľadňovať rizikové faktory uvedené v hodnotení rizík podľa § 20a ods. 1.

Ustanovenie § 10 ods. 2 zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov konkretizuje prípady, kedy musia povinné osoby uplatňovať vo vzťahu ku klientovi základnú starostlivosť vždy a to nielen pri uzatváraní obchodného vzťahu, ale aj pri vykonaní príležitostného obchodu mimo obchodného vzťahu v hodnote najmenej 15 000 EUR, pričom nezáleží na tom, či je obchod vykonaný jednotlivo alebo ako viaceré na seba nadväzujúce obchody, ktoré sú alebo môžu byť prepojené. Návrh novely zákona znižuje túto hodnotu na 10 000 EUR a v prípade prevádzkovania hazardnej hry stanovuje povinnosť vykonať starostlivosť pri obchode v hodnote najmenej 2 000 EUR, pričom nezáleží na tom, či je obchod vykonaný jednotlivo alebo ako viaceré na seba nadväzujúce obchody, ktoré sú alebo môžu byť prepojené.

Zákon ďalej predvída, že povinné osoby musia uplatňovať základnú starostlivosť, ak je podozrenie, že klient pripravuje alebo vykonáva neobvyklú obchodnú operáciu bez ohľadu na hodnotu obchodu, pri pochybnostiach o pravdivosti alebo úplnosti predtým získaných identifikačných údajov o ňom, alebo v prípadoch ak ide o výplatu zostatku zrušeného vkladu na doručiteľa.

Navyše zákon o ochrane pred legalizáciou príjmov v § 15 stanovuje povinnosť povinnej osoby odmietnuť uzatvorenie obchodného vzťahu, existujúci vzťah ukončiť alebo odmietnuť vykonať jednotlivú obchodnú operáciu, ak povinná osoba nemôže uskutočniť vo vzťahu ku klientovi príslušnú starostlivosť v rozsahu § 10 ods. 1 písm. a) až c) zákona, a to z dôvodov na strane klienta, alebo ak klient odmietne preukázať, v koho mene koná [7].

Návrh novely zákona rozširuje povinnosť povinnej osoby postupovať podľa § 15 zákona aj fakultatívne v prípade, ak klient odmietne poskytnúť informácie o pôvode finančných prostriedkov alebo majetku. V závislosti od rizika legalizácie a financovania terorizmu musí povinná osoba tieto skutočnosti zisťovať v prípade obchodného vzťahu s politicky exponovanou osobou obligatórne. Rovnako má povinná osoba postupovať aj v prípade, ak bude mať pochybnosti o pravdivosti informácií alebo dokladov poskytnutých klientom.

Zákon o ochrane pred legalizáciou príjmov ako jedno zo základných opatrení stanovuje povinnosť povinných osôb pri zakladaní a realizácii obchodov v prvom kroku riadne identifikovať osoby (klientov) predvídaným spôsobom a súčasne overiť ich identifikáciu. Navyše v závislosti od rizika prania špinavých peňazí musia povinné osoby vykonať aj identifikáciu konečného užívateľa výhod a s tým súvisiace primerané opatrenia na overenie jeho identifikácie, vrátane zistenia vlastníckej a riadiacej štruktúry klienta, ak je klient právnická osoba alebo účelové združenie majetku.

Povinnosť identifikácie sa v zmysle § 10 ods. 3 zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov vzťahuje na osoby realizujúce obchod až pri vykonaní obchodu, ktorého hodnota dosiahne najmenej 2 000 EUR (návrh novely zákona znižuje túto hodnotu na 1000 EUR). Pre banky a finančné inštitúcie § 24 ods. 2 zákona o ochrane pred legalizáciou stanovuje zákaz vykonávať obchodné operácie alebo vstupovať do obchodných vzťahov, ak by bola zachovaná anonymita klienta. Aj z tohto dôvodu sa musel bankový sektor vysporiadať so zapracovaním identifikácie a overením identifikácie do každodenných činností vo vzťahu ku klientovi. [7,10]

Povinné osoby sú v rámci starostlivosti vo vzťahu ku klientovi ďalej povinné získavať informácie o účele a plánovanej povahe obchodného vzťahu, v závislosti od rizika prania špinavých peňazí zisťovať pôvod finančných prostriedkov, následne priebežne monitorovať obchodný vzťah a zabezpečiť aktualizáciu dokumentov, údajov alebo informácií, ktoré má povinná osoba k dispozícii o klientovi.

Návrh novely zákona pri vykonávaní základnej starostlivosti navrhuje explicitne ustanoviť povinnosť nielen zisťovať účel a plánovú povahu obchodného vzťahu, ale aj konkrétneho obchodu, s odvolaním sa na odstránenie nejasností vyplývajúcich z aplikačnej praxe. Takéto doplnenie však neodstráni nejasnosti z pohľadu praxe povinnej osoby, naopak skomplikuje situáciu kedy povinná osoba nemá možnosť zisťovať účel a plánovú povahu obchodu pred jeho realizáciou, napríklad v prípade platieb realizovaných klientom cez internet a mobile banking, platby kartou, a pod.

Návrh novely zákona ďalej výslovne stanovuje povinnosť pre povinné osoby ako súčasť základnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi obligatórne zisťovať a zaznamenávať, či klient nie je osobou, voči ktorej sú vykonávané medzinárodné sankcie podľa zákona o vykonávaní medzinárodných sankcií a zároveň dochádza k presunu pôvodného odseku 11 do písm. d), t. zn. povinnosť zisťovať, či je klient politicky exponovanou osobou už do ustanovenia o základnej starostlivosti. Tento krok považujeme za správny z pohľadu formalizovania už existujúcej praxe, pretože bez znalosti týchto informácií povinná osoba nie je schopná vyhodnotiť, či sa na takéhoto klienta vzťahujú opatrenia zvýšenej starostlivosti podľa § 12, prípadne sa jedná o neobvyklú obchodnú operáciu v zmysle § 4 ods. 2 písm. l) zákona.

Na analýzu jednotlivých transakcií klientov využívajú povinné osoby, najmä však banky a finančné inštitúcie, kde je výskyt obchodných operácií neporovnateľný s inými odvetvami, sofistikované softvérové programy, ktoré na základe prednastavených rizikových scenárov detekujú potenciálne neobvyklé obchodné operácie, ktoré je potrebné následne manuálne spracovať a vyhodnotiť ich opodstatnenosť.

Vymedzenie jednotlivých prípadov, kedy povinná osoba nemusí vykonať základnú starostlivosť a je postačujúca zjednodušená starostlivosť, sa v prvom rade vzťahuje na klientov, ktorí sú taktiež povinnými osobami alebo na produkty, ktoré predstavujú veľmi malé riziko vo vzťahu k ich zneužitiu na legalizáciu príjmov z trestnej činnosti. Ide napríklad o povinné osoby ako banky, ostatné finančné inštitúcie, právnické osoby, ktorých cenné papiere sú obchodovateľné na regulovanom trhu členského štátu EÚ, orgány verejnej moci alebo z produktov najmä zmluvy o životnom poistení, ak výška poistného za kalendárny rok nie je vyššia ako 1 000 EUR alebo jednorazové poistné nie je vyššie ako 2 500 EUR, o zmluvy o starobnom dôchodkovom sporení s alebo o doplnkovom dôchodkovom sporení, a pod.

Štvrtá smernica prináša aj nový prístup k produktom elektronických peňazí, ktoré sa čoraz častejšie využívajú ako náhrada bankových účtov. Tieto predstavujú rizikovo z pohľadu prania špinavých peňazí. V súčasne platnej slovenskej legislatíve nie je zohľadnená úprava elektronických peňazí. Z tohto dôvodu je kľúčové, akým spôsobom sa tieto povinnosti implementujú a ako sa budú uplatňovať v praxi.

Návrh novely zákona v zmysle čl. 12 Štvrtej Smernice zjednocuje terminológiu a presúva pôvodné ustanovenia § 11 ods. 2 písm. d) zákona týkajúceho sa elektronických peňazí z režimu zjednodušenej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi do výnimiek zo starostlivosti podľa nového ustanovenia § 11a zákona. Umožňuje výnimku zo starostlivosti vo vzťahu ku klientovi v súvislosti s elektronickými peniazmi za predpokladu splnenia kumulatívnych podmienok zmierňujúcich riziko legalizácie a financovania terorizmu. Výlučne v prípadoch ak sa jedná o nákup tovaru a služieb od obchodníkov a poskytovateľov, ktorí sú identifikovaní a ktorých identifikácia je overená vydavateľom elektronických peňazí a najvyššia čiastka uložená na elektronickom platobnom prostriedku, ktorý sa nedá dobíjať, nepresiahne 250 EUR alebo 500 EUR, ak ide o elektronické peniaze, ktoré sa môžu použiť iba na území SR, alebo najvyššia čiastka uložená na elektronickom platobnom prostriedku, ktorý sa dá dobíjať, mesačne nepresiahne 250 EUR. V týchto prípadoch sa teda nejedná o zjednodušenú starostlivosť vo vzťahu ku klientovi, ale o situácie, kedy sa nemusí vykonať ani identifikácia klienta, pričom však využitie tohto inštitútu nezbavuje povinnú osobu dostatočným spôsobom monitorovať obchody a obchodné vzťahy tak, aby bolo možné zistiť neobvyklé obchodné operácie a ohlásiť ich finančnej spravodajskej jednotke. [10]

Samotná realizácia zjednodušenej starostlivosti neznamená, že povinná osoba sa zbaví všetkých povinností. Vždy musí skúmať, či sú splnené podmienky na uplatnenie tejto zníženej starostlivosti, napríklad ak je klient fyzicky prítomný, musí ho identifikovať a verifikovať takto získané údaje, musí stále dodržiavať povinnosti podľa § 14 zákona a posudzovať či je pripravovaná alebo vykonávaná operácia neobvyklá. Tiež musí venovať osobitnú pozornosť všetkým zložitým, nezvyčajne veľkým obchodným operáciám, ako aj každému riziku prania špinavých peňazí, ktoré môže vzniknúť z produktov, obchodných operácií alebo technologických noviniek. [1]

Naopak v prípadoch kedy povinná osoba disponuje informáciami, podľa ktorých niektorý z jej klientov, niektorý z druhov obchodu alebo konkrétny obchod predstavujú vyššie riziko z pohľadu legalizácie príjmov z trestnej činnosti, musí vykonať zvýšenú starostlivosť, v rámci ktorej povinná osoba vykoná okrem základnej starostlivosti aj ďalšie opatrenia v závislosti od rizika legalizácie. [7]

Povinná osoba má však stále možnosť určovať, na ktoré prípady bude zvýšenú starostlivosť uplatňovať, poprípade zvyšovať rozsah danej starostlivosti nad zákonný rámec na základe svojej úvahy v závislosti od možného rizika prania špinavých peňazí. V § 12 ods. 2 zákona sú ustanovené tri prípady, kedy musí byť zvýšená starostlivosť vykonaná vždy, a to ak nie je klient fyzicky prítomný na účely identifikácie a overenia identifikácie, pri cezhraničnom korešpondenčnom bankovom vzťahu s bankou z iného ako členského štátu EÚ alebo pri obchode s politicky exponovanou osobou.

Podľa návrhu novely zákona v prípade obchodu alebo obchodného vzťahu s politicky exponovanou osobou sa okrem doteraz platných povinností má uplatňovať aj opatrenie, kedy sa nielen ziskava súhlas štatutárneho orgánu alebo určenej osoby v priamej riadiacej pôsobnosti štatutárneho orgánu k uzatvoreniu obchodného vzťahu alebo k jeho ďalšiemu pokračovaniu v prípade, ak sa klient stal politicky exponovanou osobou až v jeho priebehu, ale aj v informovaní uvedených osôb pred vyplatením výnosu z poisťnej zmluvy. Uvedené povinnosti vyplývajú z článku 20 Štvrtej smernice, ako aj z odporúčaní výboru Moneyval Rady Európy. Povinná osoba bude ďalej povinná vykonávať opatrenia zvýšenej starostlivosti po dobu výkonu významnej verejnej funkcie a najmenej 12 mesiacov od skončenia tejto funkcie, najneskôr však dovtedy, kým povinná osoba na základe hodnotenia rizík u tohto klienta nevyhlási riziko vzťahujúce sa k politicky exponovanej osobe.

Návrh novely zákona vo svetle Štvrtej smernice rozširuje uplatňovanie zvýšenej starostlivosti aj na domáce politicky exponované osoby, ktoré majú pobyt v danom členskom štáte EÚ a osoby, ktorým je alebo bola zverená významná funkcia medzinárodnou organizáciou. Mení sa tak definícia politicky exponovanej osoby. Doposiaľ sa tieto pravidlá uplatňovali len na zahraničné osoby, pričom však v rámci medzinárodnej iniciatívy boja proti korupcii považujeme za správne pokladať aj domáce osoby, ktoré zastávajú alebo zastávali verejne významné posty, za zvýšené riziko a je nevyhnutné k nim pristupovať so zvýšenou obozretnosťou.

Je škoda, že v rámci schvaľovania Štvrtej smernice došlo k vypusteniu článku čl. 19a, ktorý stanovoval povinnosť Komisie v spolupráci s členskými štátmi a medzinárodnými organizáciami vypracovať zoznam domácich politicky exponovaných osôb a osôb – obyvateľov členských štátov, ktorým je alebo bola zverená významná funkcia medzinárodnou organizáciou. Tento zoznam mal byť prístupný príslušným orgánom a povinným subjektom, pričom Komisia mala informovať príslušné osoby o tom, že boli zaradené na zoznam alebo z neho odstránené. [3] Táto povinnosť by uľahčila prácu povinným osobám, ktoré by sa nielenže nemuseli spoliehať na komerčné zoznamy takýchto osôb, ale by sa odstránil deficit nevyhnutných údajov ohľadne týchto osôb, tak aby ich bolo možné jednoduchšie porovnať s údajmi klientov povinných osôb.

S realizáciou príslušnej starostlivosti úzko súvisí aj postup a rozsah identifikácie klienta a overenie tejto identifikácie. V § 7 zákona o ochrane pred legalizáciou

príjmov z trestnej činnosti je vymedzený rozsah identifikačných údajov, ktoré je nevyhnutné získať na identifikáciu konkrétnej fyzickej či právnickej osoby. Na tento paragraf nadväzuje § 8 zákona, ktorý stanovuje povinnosť povinných osôb overiť, čiže verifikovať identifikáciu klienta.

Bankový sektor však pozná nielen identifikáciu stanovenú zákonom o ochrane pred legalizáciou príjmov, ale aj identifikáciu a overenie identifikácie z pohľadu zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o bankách“). Obe tieto povinnosti sa uplatňujú súčasne, nie sú v kontradikcii, ale práve naopak vzájomne sa zvyrazňujú a dopĺňajú. V ich interných postupoch sa preto najvýraznejším spôsobom odzrkadľujú opatrenia na predchádzanie prania špinavých peňazí, teda aplikácia princípu „know your client“. [7, 4]

Rozsah identifikácie pri fyzických osobách podľa §7 písm. a) zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov pozostáva zo zistenia mena, priezviska, rodného čísla alebo dátumu narodenia, adresy trvalého pobytu alebo iného pobytu, štátnej príslušnosti, zistenie druhu a čísla dokladu totožnosti. Novela zákona rozširuje rozsah údajov v prípade, ak rodné číslo nebolo pridelené, na dátum narodenia a pohlavie danej osoby.

Pri identifikácii fyzickej osoby - podnikateľa sa zisťuje aj adresa miesta podnikania, identifikačné číslo, v prípade, že bolo pridelené, rovnako aj označenie úradného registra alebo inej úradnej evidencie, v ktorej je tento podnikateľ zapísaný a číslo zápisu do tohto registra alebo evidencie. Rovnaký rozsah osobných údajov sa vyžaduje aj v prípade zastúpenia na základe plnej moci podľa §7 písm. c) zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov.

Podľa §7 písm. b) zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov pri právnickej osobe zistenie názvu, adresy sídla, identifikačného čísla, označenia úradného registra alebo inej úradnej evidencie, v ktorej je právnická osoba zapísaná a číslo zápisu do tohto registra alebo evidencie a identifikácia fyzickej osoby oprávnenej konať v mene právnickej osoby v rozsahu písm. a).

Maloleté fyzické osoby, ktoré nemajú doklad totožnosti sú podľa písm. d) identifikované v rozsahu mena, priezviska a rodného čísla alebo dátumu narodenia, trvalého pobytu alebo iného pobytu, štátnej príslušnosti maloletého a jeho zákonného zástupcu v rozsahu písm. a).

V zmysle novely zákona povinná osoba môže na základe hodnotenia rizík podľa § 20a ods. 1 okrem údajov uvedených v odseku 1 požadovať aj ďalšie údaje, napríklad telefónne číslo, adresu pre doručovanie elektronickej pošty, údaje o zamestnaní alebo zamestnávateľovi. Takéto rozšírenie zákonného oprávnenia vyžadovať ďalšie údaje napomôže k precíznejšej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi.

Overenie identifikácie osoby má podľa § 8 zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov prebiehať pri fyzických osobách overením údajov podľa § 7 písm. a) v doklade totožnosti, ak sú tam uvedené a overenie podoby osoby s podobou v jeho doklade totožnosti za jej fyzickej prítomnosti.

S ohľadom na prax bankového sektora, tieto štandardne akceptujú ako doklad totožnosti občiansky preukaz, cestovný doklad - predovšetkým pas, v prípade trvalého či prechodného pobytu cudzinca aj doklad o takomto pobyte v Slovenskej republike². Podľa zákona č. 224/2006 Z. z. o občianskych preukazoch za doklad totožnosti sa považuje aj potvrdenie o občianskom preukaze vydávané PZ v prípade straty či odcudzenia OP. V praxi povinné osoby štandardne neakceptujú takéto potvrdenie ako doklad totožnosti, pretože neobsahuje vyobrazenie podobizne osoby. Jeho akceptácia by sa mohla uskutočniť predložením takéhoto potvrdenia a preukázaním ďalšieho dokladu, ktorý obsahuje nielen údaje klienta, ale aj jeho vyobrazenie podobizne, napríklad vodičského oprávnenia, služobného preukazu, a pod. Takýto postup však závisí od rizikovosti klienta z pohľadu prania špinavých peňazí a od nastavenia interných postupov povinnej osoby.

Pri fyzických osobách - podnikateľoch prebieha aj overenie ďalších údajov na základe dokumentov, údajov alebo informácií získaných z úradného registra alebo inej úradnej evidencie, v ktorej je podnikateľ zapísaný, alebo z iného dôveryhodného a nezávislého zdroja.

Pri právnických osobách overenie údajov podľa § 7 písm. b) prebieha na základe dokumentov, údajov alebo informácií získaných z úradného registra alebo inej úradnej evidencie, v ktorej je právnická osoba zapísaná, alebo z iného dôveryhodného a nezávislého zdroja a súčasne aj z overenia identifikácie fyzickej osoby, ktorá je oprávnená konať v jej mene za jej fyzickej prítomnosti a taktiež overenie jej oprávnenia konať v mene právnickej osoby.

S ohľadom na riziko, ktoré klient z pohľadu prania špinavých peňazí predstavuje, povinné osoby aplikujú opatrenia na dôveryhodné preukázanie existencie klienta. Okrem úradne overených kópií či originálov výpisov z obchodných registrov využívajú aj zakladateľské listiny alebo iné dokumenty preukazujúce existenciu právnickej osoby, či využívanie komerčných stránok a databáz, ktoré obsahujú informácie o týchto osobách.

Overenie identifikácie osoby, ktorá je zastúpená na základe splnomocnenia, teda splnomocniteľa, sa uskutočňuje v rozsahu údajov podľa § 7 písm. c) na základe dokumentov, údajov alebo informácií získaných z predloženého splnomocnenia s osvedčeným podpisom, z úradného registra alebo inej úradnej evidencie alebo z iného dôveryhodného a nezávislého zdroja. Súčasne sa overuje aj identifikácia fyzickej osoby - splnomocnenca v rozsahu údajov podľa § 7 písm. a) v jeho doklade totožnosti za jeho fyzickej prítomnosti. V mnohých prípadoch sa v závislosti od rizika vyžaduje aj predloženie kópie dokladu totožnosti osoby splnomocniteľa.

Pri maloletom, ktorý nemá doklad totožnosti, sa overuje druh a číslo dokladu totožnosti a podoba prítomného zákonného zástupcu maloletého s podobou v jeho

---

² *Oblasť dokladov totožnosti upravujú napríklad zákon č. 647/2007 Z. z. o cestovných dokladoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 48/2002 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, zákon č. 224/2006 Z. z. o občianskych preukazoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.*

doklade totožnosti. Navyše v praxi často povinné osoby zapracovali do svojich postupov aj povinnosť vyžadovať rodný list takejto maloletej osoby.

Zákon taktiež predvída overenie identifikácie aj za pomoci identifikačného čísla alebo kódu, ktorý bol klientovi pridelený na vykonávanie obchodu prostredníctvom technických zariadení, za predpokladu že klient bol už riadne identifikovaný. Napríklad sa jedná o využívanie internet bankingu, mobil bankingu, a pod. Takisto identifikácia klienta môže prebiehať za pomoci zaručeného elektronického podpisu alebo overenia identifikácie klienta iným spôsobom, ak takýto spôsob umožňuje osobitný zákon.

Spravidla je prvotná identifikácia a verifikácia klienta vykonávaná súčasne za fyzickej prítomnosti osoby. Povinná osoba musí v zmysle § 10 ods. 7 zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov overiť identifikáciu klienta ešte pred uzatváraním obchodného vzťahu alebo vykonaním obchodu. V niektorých prípadoch je overenie identifikácie klienta a konečného užívateľa výhod možné dokončiť počas uzatvárania obchodného vzťahu, ak je to potrebné z obchodných dôvodov a ak existuje len malé riziko prania špinavých peňazí. V týchto prípadoch musí povinná osoba uskutočniť overenie identifikácie klienta neodkladne po tom, čo je klient prvýkrát fyzicky prítomný. Zákonnou výnimkou je napríklad postup pri výplате plnenia zo životného poistenia, kedy sa overenie totožnosti osoby, ktorá je oprávnená prevziať poistné plnenie, zvyčajne nevykonáva pri uzatváraní zmluvy. Overenie jej totožnosti však musí byť dokončené najneskôr počas vyplatenia poistného plnenia (§ 10 ods. 9 zákona).

Takéto overenie identifikácie klienta však nie je časté a pre banky a úverové inštitúcie, s ohľadom na produkty, ktoré bankový sektor poskytuje, takmer nepoužiteľné.

Ďalšiu alternatívu ustanovuje § 13 zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov, ktorý umožňuje povinným osobám prevziať údaje a doklady, ktoré sú nevyhnutné na vykonanie príslušnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi od banky alebo finančnej inštitúcie, a to v prípade, že vykonajú ďalšie opatrenia na zníženie rizika, ktoré by so sebou akceptovanie takéhoto klienta nieslo.

Tento postup dáva možnosť povinnej osobe identifikovať klienta (§ 7 písm. e) zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov), ktorý nie je u nej fyzicky prítomný tak, že prevezme údaje od inej banky alebo finančnej inštitúcie a postupuje ďalej podľa podmienok zvýšenej starostlivosti na účely identifikácie a overenia identifikácie v súlade s § 12 ods. 2 písm. a) zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov. Povinná osoba musí vykonať identifikáciu klienta prostredníctvom ďalších dokumentov, údajov alebo informácií. Na overenie alebo potvrdenie predložených dokumentov môže vyžiadať písomné potvrdenia od inej banky alebo finančnej inštitúcie, že je jej klientom a súčasne musí zabezpečiť vykonania prvej platby prostredníctvom účtu, ktorý má klient otvorený v banke. Návrh novely zákona navyše zakazuje povinnej osobe prevziať údaje a podklady od banky alebo finančnej inštitúcie, ktorá pôsobí na území vysokorizikovej krajiny na základe označenia Európskej komisie. Táto úprava nezbavuje povinné osoby zodpovednosti za vykonanie príslušnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi. Je potrebné zdôrazniť, že plnenie tretími stranami nezahŕňa prípady zmluvných vzťahov povinných osôb s ich externými dodávateľmi, ktorí majú

byť na základe existencie takéhoto vzťahu považovaní v zmysle § 13 ods. 4 zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov za súčasť povinnej osoby.

Podľa nášho názoru, v zmysle zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov nie je možné uzatvoriť obchodný vzťah „čisto na diaľku“ bez fyzickej identifikácie danej osoby alebo bez potvrdenia klienta inou bankou alebo finančnou inštitúciou, ktorá verifikuje klienta. Na jednej strane takáto úprava brzdí proces zjednodušovania uzatvárania obchodného vzťahu s klientom, napríklad online otvorenia účtov v bankách a využívanie nových technológií na tieto účely. Na druhej strane fyzická identifikácia klienta a jej dôsledné zdokumentovanie má význam z pohľadu vyvrátenia pochybností o tom, kto určitý obchod uskutočnil, či boli dodržané zákonné povinnosti a či klient je skutočne osoba, za ktorú sa vydáva.

Veľmi dôležitým z pohľadu prevencie pred praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu je aj zákon č. 126/2011 Z. z. o vykonávaní medzinárodných sankcií v znení neskorších predpisov. Opatrenia v tomto zákone sa vzťahujú aj na boj proti terorizmu a praniu špinavých peňazí. Finančné a úverové inštitúcie sú tak napríklad povinné okamžite zmraziť finančné a ekonomické zdroje fyzických aj právnických osôb nachádzajúcich sa na zoznamoch sankcionovaných osôb. [9]

Z tohto dôvodu považujeme sa správne a užitočné zahrnutie aplikácie obmedzení vyplývajúcich z medzinárodných sankcií a sankčných programov už v procese posudzovania akceptovateľnosti potenciálneho klienta najmä u finančných a úverových inštitúcií. Tento postup napomáha k ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a financovaním terorizmu. Okrem kontrol uskutočňovaných vo vzťahu ku klientovi z pohľadu medzinárodných sankcií finančné a úverové inštitúcie, ale aj jednotliví poskytovatelia platobných služieb, preverujú jednotlivé platobné operácie prostredníctvom skríningových systémov tak, aby eliminovali riziko porušenia medzinárodných sankčných opatrení a teda aj riziko prania špinavých peňazí.

S cieľom posilniť represívne reakcie EÚ na pranie špinavých peňazí a financovanie terorizmu bolo prijaté spolu so Štvrtou smernicou aj Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/847 o údajoch sprevádzajúcich prevody finančných prostriedkov, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1781/2006. V zmysle tohto nariadenia poskytovatelia platobných služieb majú zabezpečiť, aby sa uvádzali informácie o platiteľovi a príjemcovi a aby tieto informácie neboli neúplné. Sprostredkovatelia platobných služieb majú mať zavedené účinné postupy s cieľom zistiť, či údaje o platiteľovi a príjemcovi chýbajú alebo sú neúplné, tak aby bolo možné napomáhať identifikácii podozrivých transakcií. Tieto postupy majú zahŕňať monitorovanie ex-post alebo monitorovanie v reálnom čase, ak je to vhodné. Rovnako príslušné orgány členských štátov majú zabezpečiť, aby poskytovatelia platobných služieb zahrnuli požadované informácie o transakciách do správ o elektronických prevodoch alebo do súvisiacich správ v rámci celého platobného reťazca. Sprostredkovatelia platobných služieb majú ďalej povinnosť zohľadňovať chýbajúce údaje o platiteľovi alebo príjemcovi ako faktor pri posudzovaní toho, či sú prevody finančných prostriedkov alebo akékoľvek súvisiace transakcie podozrivé a či sa musia ohlásiť FIU. Cieľom nariadenia je tak zvýšiť vystopovateľnosť platiteľov a príjemcov, ako aj ich majetku. [5,6]

3. Koneční užívatelia výhod

Ďalším veľmi dôležitým a zároveň problematickým bodom v rámci uplatňovania starostlivosti vo vzťahu ku klientom, je určenie konečného užívateľa výhod. Samotný zákon o ochrane pred legalizáciou príjmov nepredvída rozsah identifikácie konečného užívateľa výhod a prijatia primeraných opatrení na overenie jeho identifikácie s ohľadom na riziko prania špinavých peňazí (§ 10 ods. 1 písm. b). Zo znenia zákona teda môžeme vyvodzovať oprávnenie, ale súčasne aj povinnosť povinných osôb rozhodnúť s ohľadom na riziko prania špinavých peňazí v rámci príslušnej starostlivosti o určenie spôsobu overenia identifikácie konečných užívateľov výhod. Úprava novely zákona v súvislosti s transpozíciou článku 13 bodu 1 písm. b) Štvrtej Smernice, prináša povinnosť, aby povinné osoby obligatórne pri vykonávaní základnej starostlivosti v prípadoch podľa § 10 ods. 2 písm. a) až e) vždy identifikovali konečného užívateľa výhod a prijali opatrenia na overenie jeho identifikácie, vrátane opatrení na zistenie vlastníckej a riadiacej štruktúry klienta. To zahŕňa napríklad informácie o jeho statuse a pôsobnosti, o jeho spoločníkoch, akcionároch a riadiacich orgánoch. Pri stanovení, čo je primeraným opatrením na overenie identifikácie, však novela stále ponecháva povinným osobám možnosť prihladať na riziko legalizácie a financovania terorizmu, ktoré klient a obchodný vzťah s ním predstavujú, nešpecifikuje tak stále obligatórny rozsah údajov a spôsob, ako ich povinné osoby môžu od svojich klientov vyžadovať. Pri identifikácii konečného užívateľa výhod sa povinná osoba navyše podľa nového znenia § 10 ods. 1 písm. b) zákona nesmie spoliehať výlučne na údaje získané z registra právnických osôb, podnikateľov a orgánov verejnej moci.

Rozsah údajov v rámci identifikácie konečného užívateľa výhod by mal byť podľa nášho názoru obdobný ako pri osobe oprávnenej konať za právnickú osobu, a to v zmysle § 7 písm. a) zákona zo zistenia mena, priezviska, rodného čísla alebo dátumu narodenia, adresy trvalého pobytu alebo iného pobytu, štátnej príslušnosti, zistenie druhu a čísla dokladu totožnosti. V registroch sa však zvyčajne nachádzajú veľmi oklieštené informácie obsahujúce len údaje ako meno, priezvisko, adresa pobytu a dátum vzniku vlastníctva. Problematickým je aj overenie takýchto údajov, ak konečný užívateľ nie je totožný s osobou, ktorá je za právnickú osobu oprávnená konať. Navyše konečný užívateľ nie je zvyčajne fyzicky prítomný pri zakladaní obchodného vzťahu.

§ 10 ods. 7 zákona predvída možnosť dokončiť overenie identifikácie konečného užívateľa výhod aj počas uzatvárania obchodného vzťahu. V praxi identifikujeme prípady dodatočného overenia identifikácie konečného užívateľa výhod, kedy klient doplní niektoré dokumenty, ktoré preukazujú, že nejaká osoba je skutočným vlastníkom. K jej určeniu - identifikácii však musí dôjsť ešte pred alebo súčasne s uzatvorením obchodu a súčasne sa musí jednať o malé riziko prania špinavých peňazí.

Zákon však stále jednoznačne nestanovuje, akých spôsobom a v akom rozsahu povinné osoby overenie identifikácie konečného užívateľa majú uskutočniť. Princíp subjektívneho posúdenia rizika povinných osôb je však základnou premisou zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov a od toho sa odvíjajú aj uplatňované opatrenia povinných osôb. Najmä medzi povinnými osobami bankového sektora v prípade identifikácie konečných užívateľov výhod sa v praxi uskutočňuje overenie ich identifikácie prostredníctvom údajov dostupných z registrov, v prípade, že register neobsahuje všetky údaje potrebné na identifikáciu, doplnenie údajov v rozsahu mena, priezviska, rodného čísla alebo dátumu narodenia, adresy trvalého pobytu alebo iného

pobytu, štátnej príslušnosti, zistenie druhu a čísla dokladu totožnosti a overenie identifikácie prebieha na základe kópie / skenu dokladu totožnosti, ktorý klient predloží. Jedná sa najmä o postup v prípade zahraničných osôb, ak nie je osoba konečného užívateľa výhod totožná s osobou oprávnenou za právnickú osobu konať. V prípade právnických osôb registrovaných v zahraničí predstavuje ďalší problém neexistencia verejného obchodného registra v príslušnej jurisdikcii a teda chýba možnosť overenia si existencie spoločnosti aj v rámci vlastnej iniciatívy povinnej osoby.

Domnievame sa však, že rozsah informácií o klientoch, ich obchodných aktivitách a v neposlednom rade aj o vlastníckej štruktúre by mal byť pri vykonávaní starostlivosti bez ohľadu na riziko prania špinavých peňazí rovnaký. Rozsah opatrení a povinností stanovených zákonom by sa mal pri realizácii základnej a zvýšenej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi rozlišovať najmä vo frekvencii revízie tejto starostlivosti a samotný rozsah identifikačných údajov klienta, zohľadňujúc údaje o konečnom užívateľovi výhod by mal byť vždy rovnaký.

Z pohľadu ochrany pred praním špinavých peňazí je požiadavka presných a aktuálnych informácií o konečnom užívateľovi výhod, teda identifikácie fyzickej osoby, ktorá si uplatňuje vlastnícke právo alebo vykonáva kontrolu nad právnickou osobou, rozhodujúcim faktorom pri sledovaní páchatel'ov trestných činov, ktorí by inak mohli skryť svoju totožnosť za riadiacu či komplikovanú majetkovú štruktúru právnických osôb.

Problematickosť získavania údajov z registrov a ich dostupnosť pre povinné osoby by mala vyriešiť aspoň v rámci Európskej únie Štvrtá smernica. Podľa čl. 30 Štvrtej smernice členské štáty musia zabezpečiť, aby všetky podnikateľské subjekty a iné právnické osoby zaregistrované na ich území boli povinné získať a mať primerané, presné a aktuálne informácie o tom, kto ich skutočne vlastní, vrátane podrobností o držaných podieloch konečných užívateľoch výhod. Aby okrem informácií o svojom zákonomnom vlastníkovi poskytovali povinným subjektom aj informácie o konečnom užívateľovi výhod. Členským štátom sa stanovuje povinnosť, aby zabezpečili uchovávanie informácií o skutočnom vlastníctve samotnými právnickými osobami a umožnili prístupnosť týchto informácií príslušným orgánom a povinným subjektom. [5]

Členské štáty musia ďalej zabezpečiť, aby sa tieto informácie uchovávali v niektorom z centrálnych registrov každého členského štátu, napríklad v obchodnom registri, registri spoločností podľa článku 3 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/101/ES (31) alebo vo verejnom registri, pričom informácie o vlastníckych právach musia byť prístupné v každom prípade pre príslušné štátne orgány a finančnú spravodajskú jednotku, a to bez obmedzenia, pre povinné subjekty, a to v rámci povinnej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi, ale aj každej osobe alebo organizácii, ktorá preukáže legitímny záujem.

Štvrtá smernica ďalej stanovuje povinnosť, aby osoby alebo organizácie, ktoré preukážu legitímny záujem, mali prístup aspoň k menu a priezvisku, mesiacu a roku narodenia, štátnej príslušnosti a krajine pobytu konečného užívateľa výhod, ako aj povahe a rozsahu držaného podielu konečného užívateľa výhod. Prístup k informáciám o vlastníckych právach bude v súlade s pravidlami ochrany údajov podliehať online registrácii a úhrade primeraného poplatku.

Podľa štvrtej smernice do 26. júna 2019 musí predložiť Komisia Európskemu parlamentu a Rade správu, v ktorej posúdi podmienky a technické špecifikácie a postupy na zaistenie bezpečného a účinného prepojenia centrálnych registrov členských štátov prostredníctvom Európskej centrálnej platformy ustanovenej článkom 4a ods. 1 smernice 2009/101/ES. Predvída sa teda vytvorenie akéhosi jednotného registra týchto informácií v rámci EÚ.

Považujeme za potrebné zdôrazniť, že samotné určenie percentuálneho vlastniכה podielu spoločníka neznamená automaticky zistenie skutočného vlastníka, ide však o primárny dôkaz, ktorý treba zohľadniť a ktorý môže byť východiskovým a záchytným bodom pre povinné osoby pri zisťovaní skutočného vlastníctva. Identifikácia a overenie konečného užívateľa by mala vždy sledovať majetkový reťazec a ak je to nevyhnutné, táto analýza by sa mala rozšíriť o právnické osoby, ktoré vlastní ďalšie právnické osoby, až kým nie je zistená fyzická osoba, ktorá si uplatňuje vlastnícke právo alebo vykonáva kontrolu nad právnickou osobou, ktorá je klientom povinnej osoby. Práve stanovenie povinnosti pre právnické osoby, aby informácie o tom, kto ich skutočne vlastní, vrátane podrobností o držaných podieloch konečných užívateľoch výhod, je dôležitým krokom vpred. V každom ohľade považujeme iniciatívu EÚ v tejto oblasti za veľmi prospešnú, uplatňovanie týchto nových pravidiel si však bude vyžadovať ich dôslednú implementáciu nielen do noriem ochrany pred praním špinavých peňazí a financovaním terorizmu jednotlivých členských štátov, ale bude nevyhnutné novelizovať aj úpravu obchodného práva, vedenia obchodného registra a rozsahu informácií, ktoré sú nevyhnutné na založenie a ďalšiu činnosť právnických osôb.

Návrh novely zákona prináša taktiež nepriamu novelu zákona č. 530/2003 Z. z. o obchodnom registri a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o obchodnom registri“). Do súčasného §2 sa vkladá nový odsek 3, ktorý predvída, že do obchodného registra sa pri právnických osobách, ktoré nie sú subjektom verejnej správy ani emitentom cenných papierov prijatých na obchodovanie na regulovanom trhu, zapisujú aj identifikačné údaje o konečnom užívateľovi výhod v rozsahu meno, priezvisko, rodné číslo, a ak nebolo pridelené, dátum narodenia, pohlavie, adresa trvalého pobytu alebo iného pobytu, štátna príslušnosť, druh a číslo dokladu totožnosti a údaje, ktoré zakladajú postavenie konečného užívateľa výhod. Takéto opatrenie je posun vpred. Súčasne však návrh novely zákona v navrhnutom odseku § 10 ods. 3) zákona o obchodnom registri stanovuje, že údaje o konečnom užívateľovi výhod zapísané do obchodného registra sa nezverejňujú, pričom ďalej nepredvída akýkoľvek osobitný priamy prístup k týmto údajom povinným osobám.

Od 1. 2. 2017 platí nový zákon č. 315/2016 Z. z. o registri partnerov verejného sektora a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o registri partnerov“), ktorý okrem novej definície prináša zmeny registra konečných užívateľov výhod v prípade subjektov, s ktorými vstupuje štát, resp. subjekty verejného práva do právnych vzťahov, resp. v rámci ktorých tretia osoba prijíma akékoľvek plnenie, vrátane predaja majetku štátu. Podľa dôvodovej správy zákon o registri partnerov nepredstavuje transpozíciu štvrtej smernice, využíva však niektoré prvky zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti najmä vo vzťahu ku konečnému užívateľovi výhod. [8]

Zákon o registri partnerov v §2 ods. 1 písm. c) definuje pojem oprávnená osoba, ktorou môže byť advokát, notár, banka, pobočka zahraničnej banky, audítor, daňový poradca, ktorí majú miesto podnikania alebo sídlo na území Slovenskej republiky a ktorí sa na základe písomnej dohody zaviazali plniť povinnosti oprávnenej osoby pre partnera verejného sektora. Tieto subjekty tak plnia úlohy spojené s identifikáciou konečného užívateľa výhod a jej overovaním, pričom sa vychádza z predpokladu, že ide o subjekty spôsobilé plniť tieto požiadavky z dôvodu, že už v súčasnosti vykonávajú podobné úlohy ako tzv. povinné osoby podľa zákona ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti. Zákon však nie je koncipovaný na báze povinného plnenia úloh oprávnenej osoby vo vzťahu k uvedeným subjektom. Túto činnosť budú oprávnené osoby vykonávať na dobrovoľnej báze, ako jednu z ich ďalších komerčných činností, pričom medzi partnerom verejného sektora a oprávnenou osobou musí existovať špecifický zmluvný vzťah, ktorý nebude koncipovaný ako mandátny vzťah (viazanosť pokynmi), ale právna úprava čerpá inšpiráciu v zmluve o kontrolnej činnosti podľa Obchodného zákonníka, keďže v tomto prípade má ísť o nestranný výkon činnosti oprávnenej osoby, ktorá nepodlieha pokynom klienta (mandanta).

Zákon tak stavia niektoré povinné osoby do osobitnej situácie, kedy na jednej strane oni sami zodpovedajú za údaje o konečných užívateľoch výhod partnerov verejného sektora, na druhej strane sú sami v zmysle § 18 ods. 5 zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov povinné poskytovať súčinnosť príslušnému súdu v rozsahu potrebnom na plnenie jeho úloh pri identifikácii konečného užívateľa výhod a pri vedení registra partnerov verejného sektora. Subjektu, ktorému budú poskytovať súčinnosť je registrujúci orgán, t.j. Okresný súd Žilina.

Všetky tieto zmeny čiastočne uľahčujú vyhľadávanie údajov o konečnom užívateľovi výhod v prípade právnických osôb založených v rámci SR, súčasne však údaje v registroch nie sú považované za postačujúce. Aj novelizovaná úprava zákona o ochrane pred legalizáciou príjmov ponecháva nejednoznačnou úpravu na povinné osoby, aký spôsob a opatrenie zvolia na identifikáciu a verifikáciu konečného užívateľa výhod, pričom majú mať na zreteli vždy riziko legalizácie príjmov z trestnej činnosti a tomu zodpovedajúcu starostlivosť vo vzťahu ku tomuto klientovi.

Ďalšími opatreniami, ktoré stanovuje zákon o ochrane pred legalizáciou príjmov v boji proti praniu špinavých peňazí je v zmysle § 17 ohlasovacia povinnosť, ktorá je podľa nášho názoru správne založená na subjektívnom posúdení daných transakcií. Takýto prístup je oveľa účinnejší ako bezhlavé automatické ohlasovanie transakcií nad ich určitú výšku. Zo zákona tak povinným osobám vyplýva zodpovednosť za počiatočnú analýzu transakcií, ktorá zohľadňuje najmä prax a skúsenosti zamestnancov povinných osôb a nielen tých, ktorí prichádzajú priamo do styku s klientmi, ale aj odborníkov, tzv. AML pracovníkov, ktorí analyzujú nielen výstupy softvérových programov, ale aj interné hlásenia o neobvyklej obchodnej operácii podané inými zamestnancami.

Rovnako sa v zmysle § 18 ods. 8 písm. a) zákona umožňuje bankám a ostatným finančným inštitúciám v určitých špecifických prípadoch a za podmienok stanovených zákonom výmena informácií, ktoré predstavujú riziko legalizácie príjmov z trestnej činnosti alebo financovania terorizmu. Účelom tohto preventívneho opatrenia je predovšetkým komplexnejšie a efektívnejšie posudzovanie obchodných operácií klientov za pomoci včasného upozornenia na takéto druhy rizík v rámci jednotlivých

bánk alebo iných finančných inštitúcií pôsobiacich v nadnárodných zoskupeniach vo viacerých krajinách. Túto možnosť ale nemožno rozširovať na automatické zasielanie všetkých nahlásených neobvyklých obchodných operácií v rámci určitej finančnej skupiny. Mala by sa týkať výlučne prípadov alebo informácií o konkrétnych transakciách alebo subjektoch, ktoré bezprostredne predstavujú hrozbu prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu pre dané subjekty. V prípade, že predmetom výmeny informácií sú napr. osobné údaje fyzických osôb, tieto je nutné poskytovať len v obmedzenom rozsahu a zabezpečiť ich ochranu podľa príslušných právnych predpisov.

Záver

V tomto článku sme sa zamerali na starostlivosť vo vzťahu ku klientovi, jej jednotlivé najpodstatnejšie časti a aplikáciu princípu „Poznaj svojho klienta“ v praxi. S ohľadom na novoprijatú Štvrtú smernicu sme sa postupne venovali najvýznamnejším zmenám, ktoré pre oblasť starostlivosti vo vzťahu ku klientovi smernica prináša a rovnako návrhu novely zákona, ktorý tieto zmeny implementuje do nášho právneho poriadku. Venovali sme sa čiastočne aj Nariadeniu o údajoch, ktoré sprevádzajú prevody finančných prostriedkov a ktoré taktiež prinášajú niekoľko opatrení v oblasti elektronických peňazí tak, aby sa zvýšila ich dosledovateľnosť, ale aj možnosť predchádzania prania špinavých peňazí.

Referencie

- [1] ČENTĚŠ, J., TUCHSCHER, M. 2009. Mimosúdny úprava ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a financovaním terorizmu – 1. časť. In Justičná revue, ISSN 1335-6461, 2009, roč. 61, č. 2, s. 250-258.
- [2] ČENTĚŠ, J., TUCHSCHER, M. 2009. Mimosúdny úprava ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a financovaním terorizmu – 2. časť. In Justičná revue, ISSN 1335-6461, 2009, roč. 61, č. 3, s. 392-402.
- [3] Legislatívne uznesenie Európskeho parlamentu z 11. marca 2014 o návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí a financovania terorizmu (COM(2013)0045 – C7-0032/2013 – 2013/0025(COD)) (Riadny legislatívny postup: prvé čítanie) [online]. [cit. 17-05-2016]. dostupné : <<http://www.europarl.europa.eu/sides/get>
- [4] Money-Laundering and Globalization. [online]. [cit. 17-05-2016] dostupné:<http://www.unodc.org/unodc/en/money-laundering/globalization.html>>.
- [5] Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2015/849 o predchádzaní využívania finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu.
- [6] Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/847 o údajoch sprevádzajúcich prevody finančných prostriedkov, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1781/2006.

- [7] Zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- [8] Zákon č. 315/2016 Z. z. o registri partnerov verejného sektora a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [9] Zákon č. 126/2011 Z. z. o vykonávaní medzinárodných sankcií a povolenie na prevod finančných prostriedkov podľa tohto zákona v znení neskorších predpisov.
- [10] Dôvodová správa k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 297/2008 Z.z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Autori

¹**Prof. Ing. Jozef Stieranka, PhD** - Akadémia PZ v Bratislave, e-mail: jozef.stieranka@minv.sk, Slovenská republika

²**JUDr. Lucia Oravcová** - interný doktorand Paneurópskej vysokej školy, fakulta práva, e-mail: oravcova_1@otpbanka.sk, Slovenská republika